

LA URNA D'ARGENT DE SANT BERNAT CALVÓ DE LA SEU DE VICH

D'aquesta sumptuosa i magnífica urna cisellada pel cèlebre orfebre barceloní Joan Matons, destinada a guardar el cos del sant bisbe de Vich Bernat Calvó, podem oferir algunes notes documentals inèdites de determinats aspectes sobre el procés històric-artístic de la manufactura d'aquesta modèlica peça de l'orfebreria catalana, afortunadament conservada.

El Capítol catedralici de Vich, representat pel seu síndic, el canonge Miquel Joan Bosch, doctor en Drets i Sagrada Teologia, per tal de preparar l'elaboració de la urna d'argent, per col·locar en ella el cos del bisbe Bernat Calvó, a 9 de juny de 1701, pagava 756 lliures i 5 sous barcelonins, a Joan Pau Llorens, corder de Barcelona, import del preu de venda de 50 unces d'argent en barra, a raó de 31 sous i 3 diners per cada unitat de dit pes, que resultava a la llei de 11 diners i 4 grans, pesades per l'artista-a-contractista de dita obra Joan Matons (1).

Tres dies després, la Canònica vigatana, com administradora de la obra de la seu, signava una concòrdia amb l'argenter Joan Matons, en el preàmbul de la qual, s'exposava la finalitat de la seva firma, en compliment de l'acord de *«fer erigir y fabricar una urna de plata per a col·locar en ella los cos de son tutelar prelat Sant Bernat Calvó, y entre los modellos, que per est effecte se son disposats, se haja, inclinat a la planta e idea feta per Joan Matons, argenter, ciutedà de Barcelona, puix lo primorós y garbós d'ella, publicarà en las edats venideras, la singular devoció ab que venera a son miraculosissim pastor»*.

El plaç per la manufactura d'aquesta obra, s'assenyala en sis anys *«si y conforme lo modello y traça sobredita, ab todas las circumstàncies y demás requisitos que més se proporcionen a la major perfecció de la obra, encara que sens disminuirse lo treball de dit Matons, se variàs per ell alguna pessa o dibuix de dita traça o modello, a fi de que la obra de dita urna isca més perfecta»*.

El Capítol tindria la facultat de fer veure i reveure dita urna després d'acabada, *«per las personas serà servit elegir de las que tenen cognició y perícia en lo art. Y si acàs se regonexia o reparave algun defecte o imperfecció, de manera que la obra no correspongués a la traça; o lo que se haurà variat no donàs major realce y perfecció a la fàbrica de la urna, promet dit Matons y se obliga, corregirho y esmenar-*

ho, com també donar bon compte y rahó de tota la plata se li entregà per la fàbrica de dita urna».

L'orfebre Joan Matons, és comprometia *«que la plata de dita urna tindrà les qualitats se requereix, no podent ser inferior a la marca de Barcelona, segons la observansa que vuy te aquella. S'obligava també a donar bon compte i raó, de totes les quantitats de diner que se li lliurarien durant la execució de l'obra.*

La clàusula relacionada amb el preu convingut per l'execució de l'urna i formes de pagament, diu així:

«Y últimament, se acontenta y ve bé dit Matons, de que dit molt Illustre Capítol, li done y pague a rahó de set lliures, sis sous, per quiscun march dels qui posarà en dita urna; y per quiscuna de les històries, quinse doblas de mans, pagantli les mans e històries sobre dites, ab tres pagas iguals, ço és, la primera, feta una tercera part de dita urna; la segona, acabada altra tercer apart de aquella y la última paga, després de que serà perficionada, judicada, entregada y acentada la obra.

En lo qual cas, promet dit Matons, donar legal comte de tota la plata entregada, fent-se combinació del pes se li haurà entregat, lley de ella y del que pesaran las dites urna y històries.

Y si feta dita combinació o còmputo de unas y altres pessas de que componrà dita urna, se trobave tenir aquellas més valor intrínsech o lley de la que tenia la plata lo dia de la entrega, y antes de obrarla, dega dit Molt Illustre Capítol esmenar y refer a dit Matons, lo major valor, y si ne tenia menos, dit Matons haja de refer y esmenarlo que sie a dit Molt Illustre Capítol.

Joan Matons, en garantía del compliment del contracte, donava *«en fermances a Bonaventura Fornaguera y a Jaume Llavina, argenters, ciutadans de Barcelona».*

Per la seva part, el Capítol de Canonges de Vich, en una de les clàusules contractuals declarava, *«que desitjant y affectant la major perfecció de dita obra, accepta la promesa y obligació en son favor feta per dit Joan Matons y sas fermansas. Al propi temps, li prometia proporcionar l'argent necessari per l'erecció i fàbrica de dita urna, de bona qualitat, es a dir, plata fina, del nombre i quantitat de unces que fos menester, com així mateix, l'altra plata que la qualitat de la obra requeriria, com no fos inferior a la fina i marca de Barcelona.*

Entre les obligacions concretes per Joan Matons, s'assenyala la *«de entregar la obra e o plata obrada, de la mateixa qualitat y lley la haurà rebuda, fentse la combinació al temps de la entrega de la urna; y si tindrà més e menos valor, se haja de fer per dites parts, la deguda compensació, en la conformitat que està convingut y pactat ab lo capítol precedent, tenint obligació dit Matons, axi com rebrà la plata,*

firmarne àpoca, ab la expressió del número de marchs de plata, e individuació de la qualitat y lley que se li entregarà, perquè després de acabada y perficionada la obra, y aquella visurada y regonegada, se fassa la comprobació del pes de la plata entregada ab la urna que se entregarà, y del valor y lley intrínsech de una y altra respective, perquè la una part sapia lo que haurà de refer a la altra, respecte del pes y lley o valor intrínsech de la plata que serà entregada a dit Matons y que aquest obrada reintegrarà».

Per les mans i altres treballs el Capítol Catedralici, promet abonar a l'argenter 7 lliures i sis sous, per cada marc del pes de dita urna.

ePl treball de cisellar les històries del Sant, cobraria, 15 dobles, en satisfacció de les mans per cada una de dites representacions, en tres pagues iguals: 7 lliures i 6 sous, acabada la tercera part de la obra; altre tant, acabada altre tercera part, i finalment, la quantitat restant després d'acabada, visurada, i assentada dita urna.

La canònica s'obligava també a pagar tots els models necessaris per la obra, tant els corresponents a l'art d'escultor com el de fuster, el valor dels ferros i altres coses necessàries, a més de les despeses del transllat de la urna al lloc destinat, *de forma que dit Matons dega entregarla a esta ciutat, a fi que lo perill corria a risch de dit Molt Illustre Capítol. Y dit Matons estiga obligat de anar a la ciutat de Vich a acentar dita obra pagant dit Molt Illustre Capítol, lo que se offerirà haver de gastar per acentar dita obra, als mestres de cases y fusters concorreran en acentar aquella* (2).

Un any després, a 27 de setembre de 1702, Joan Matons rebia de mans del síndic canonical vigatà Miquel Joan Bosch, 37 marcs, 2 unces i 8 argens i mig de plata en barra, de llei d'onze diners i quatre grans, per a la manufactura de la urna d'argent per la collocació del cos de Sant Bernat Calvó (3).

En el transcurs del següent any 1703, per part del síndic catedralici Miquel Joan Bosch, foren lliurades més partides de plata a Joan Matons, per idèntica finalitat, és a dir, a 5 de febrer, 201 unces i 10 argens (4); a 19 de març, 68 unces de plata de llei de 10 diners i malla, a raó de 29 sous 6 diners l'unça (5), el mateix dia venuda per Joan Pau Pol «*pro structura seu fabricacione urne ubi est collocandum corpus miraculosissimi divi Bernardi Calvo, olim episcopi dicte cathedrae ecclesie vicensis*» (6).

A compte del valor de les mans, per l'estructura de l'esmentada urna, Joan Matons, a 8 d'agost de 1703, cobrava del Capítol 200 lliures (7).

Ignorem les causes que determinaren la suspensió d'aquesta obra fins l'any 1720, en que fou represa, la qual per tal de continuar-la, a 26 de setembre, fou renovat l'anterior contracte, firmat a 12 de juny de

1701, entre el Capítol de Canonges i l'argenter Joan Matons. L'objecte de la nova contractació, era sobre *la fàbrica de una urna de plata, per a col·locar en ella lo cos de son tutelar prelat Sant Bernat Calvó, lo qual deurà treballar dit Matons y aprobada per dit Molt Illustre Capítol, insequint lo qual conveni, dit Matons ha treballat part de dita obra, y per la conclusió falta la major porció de ella.*

El preàmbul del novell contracte, declara el zel i devoció del Capítol per la major glòria i culte del Sant; com així mateix, el desig, que dita obra s'acabés amb la major perfecció i brevetat possible, i, que per tal fi, foren novament firmats els pactes que és reconeixien més proporcionats per a facilitar la manufactura de l'obra.

Així en el contracte per la continuació i conclusió de la fàbrica de dita urna, signat per el síndic canonical Jaume de Cortada, expressament es declara, que de les dues parts contractants. unànimes i conformes, cancellaven, anul·laven i rescindien el sobrecalendarat primer conveni.

Pel seu especial interès, transcribim alguns dels pactes estipulats, que a la lletra diuen així:

«Que dit Joan Matons dega proseguir la fàbrica y treball de dita urna de plata, ab todas las circumstàncies y requisitos que més se proporcionen a la major perfecció de ella, segons lo dit modello y traza que en lo principi se ideà i aprobà, menos lo mig cos y las dos floreras ab sos peus, que se demostren en dit dibuix sobre la dita urna, la qual haja de tenir acabada y perfeccionada dins lo termini de quatre anys y mig del dia present en avant comptador.

«Que dit Matons tinga facultat de variar las pessas que segons art de bon argenter y sa perícia, regonexerà més proporcionades a la perfecció de la obra. Y en cas que per esta rahó aumentás son treball, no puga demanar a dit Illustre Capítol cosa alguna per ocasió de aquell, si sols lo que avall se li prometrà pagar per les mans de dita obra.

«Que acabada y conclosa dita obra, tinga facultat dit Illustre Capítol, de fer veurer, examinar y remirar per las personas que tingan coneixement, intelligència y perícia en lo art, nomenadoras per dit Illustre Capítol. Y si regonexia o reparava algun defecte o imperfecció, de manera que la obra no correspongués al dibuix o modello approbat, o bé que lo que se hagués variat per dit Matons, en virtut de pacte antecedent, no donás la deguda perfecció a la obra, aleshoras dega dit Joan Matons corregirho y esmenarho a sos propis gastos.

Altres pactes complementari assenyala, que Joan Matons deuria donar compte i raó a dit Capítol, de tot l'argent i de les quantitats de diners que dita canònica li havia entregadas i que en avant se li lliurarien, tant per les mans, com per la fàbrica de l'esmentada obra.

També s'estipulava, *«que la plata de dita urna y obra, dega tenir*

les qualitats requeridas, no podent ésser inferior a la de la marca de Barcelona, segons lo que se observava en la present ciutat, en lo dit any 1701.

El Capítol catedralici és reservava la facultat de fer visurar i judicar dita urna, per si les peces d'ella tindrien major pes d'argent del que requeria i era menester. Els preveia, així mateix, el cas de que alguna o algunes de tals peces, estiguessin sobrades de pes, segons bon art d'argenter, en aquell cas, Joan Matons no cobraria les mans a proporció del major pes d'aquelles, que seria superflu, també segons bon art d'argenter, qualitat i perfecció de la obra.

Així mateix, el Capítol, lliuraria a Joan Matons, tot l'argent que fos menester per la fàbrica de dita urna, de bona qualitat, és a dir, plata fina, en el nombre i quantitat d'unces necessàries, així com, la demés plata de la qualitat requiriria la obra, com la fina no fos inferior a la fina i les demés de marca de Barcelona.

Una de les obligacions contretes per Joan Matons, era la de lliurar l'urna, en plata obrada de la mateixa qualitat i llei que l'hauria rebuda, amb la condició, de que acabada la obra, deuria combinar-se el pes de l'argent de la dita urna e històries, així com de la llei i qualitat del mateix, amb el que el Capítol hauria lliurat a Joan Matons.

«Y si feta dita combinació o càlcul, se trobarà que la plata de dita urna y històrias, tindrà més valor intrínsech o llei de que tenia la plata antes de obrada, y en lo dia se li haurà entregada per dit Capítol, alashoras dit Capítol haje de fer y esmenar a dit Matons, lo major valor; y si ne tenia menos, dega dit Matons refer y esmenar al dit Capítol alló que sie».

Per lo que's refereix al preu de la concertada obra, el trobem condicionat amb la clàusula següent:

Es pactat que dit illustre Capítol, dega donar y pagar a dit Joan Matons, per las mans, treball y hechuras de dita obra, a raó de set lliuras y sis sous barcelonesos per quiscun march dels que pesara dita urna, exceptuadas las històrias, que per estas se li donarà de mans, quinse doblas per quiscuna de ellas.

Les respectives quantitats de diner, serien satisfetes amb tres pagues iguals: la primera, obrada una tercera part de la urna; la segona acabada altra tercera part; i la darrera paga, després de perfeccionada judicada, entregada i acceptada tota la dita obra.

La confecció de models és preveu en el text del pacte que a continuació transcribim:

Que lo dit illustre Capítol, haja de pagar los modelos farà lo escultpor de las quatre històrias y guarnicions de ellas, de las quatre cartelas ab un cherubí, y quatre àngels que estan sentats sobre los pilarets de la urna.

Y tots los restants modellos de la dita urna, haja de ferlos o cuidar de ferlos fer dit Matons, donantli dit Capítol la cera haja de menester per ells, ab que haja de entregar après al dit illustre Capítol tots los modellos o lo equivalent a la cera.

Y per lo treball dels dits modellos que concernen a càrrech de dit Matons, dega dit illustre Capítol pagarli la quantitat de sexanta lliuras.

Y semblantment, dega pagar dit Capítol, los gastos de fusta y ferrros seran també menester per la obra y fàbrica de dita urna, no devent emperò pagar dit Capítol al dit Joan per ocasió de dita obra, altra cosa més, sinò solament, lo que se troba pactat, expressat y prevengut en la present capitulació.

Finida l'obra, Joan Matons, deuria lliurar-la a Barcelona, al comissionat de la Canònica vigatana, de manera, que el perill del transport a Vich, correria a càrrech del Capítol. Emperò, dit Matons, tenia obligació d'assentar la referida obra, pagant el Capítol als mestres de cases i fusters que intervendrien en l'operació.

Per tal de garantir el compliment del contracte, Joan Matons donava «*per fermansas y principals pagadors y obligats, a Josep Matas corredor d'orella, Joan Mas, Josep Plana, argenter y Josep Llopart, fuster*» (8).

L'endemà de la firma del contracte, Joan Matons, signava rebut al Capítol Canonical de Vich, del lliurament de 366 unces, 3 argens i 4 grans de plata, de llei de 10 diners i 12 grans, assajada per l'argenter Anton Mateu, assajador de la Real Seca, segons certificació feta a 17 d'agost de 1720. El lliurament d'aquest metall, era a compte del que se li devia donar, per tal d'aplicarlo a l'urna objecte de contractació (9).

Gairebé un mes després, a 22 d'octubre, Joan Matons reconeixia a la Canònica, haver rebut 431 lliures i 4 sous de moneda barcelonina, a bon compte de les mans per la construcció de l'urna de plata (10).

Com ja hem indicat abans, el Capítol cuidaria de pagar els models fets per escultor, labor confiada a la habilitat del artifex Joan Costa, mitjançant la firma d'un contracte, datat el dia 4 del següent mes de novembre, entre dit artista i el canonge ardiaca Jaume de Cortada, en representació del Capítol.

El compromís adquirit per Joan Costa, era el de que treballaria y formaria els models de cera de les 4 històries que s'havien de posar en la urna, així com, els de les seves guarnicions, els de les 4 carteles amb un serafi en una d'elles, i els dels 4 àngels, tot segons la traça de dita urna, *de que està ben noticiós dit Costa*, i a la disposició de Joan Matons, que havia d'executar-ho.

Joan Costa, és comprometia lliurar els models al Capítol o bé a Joan

Matons, sempre i quan aquest argenter voldria i li demanaria per continuar i treballar la concertada obra.

El Capítol, representat per el seu síndic Jaume de Cortada, prometia a dit Costa, que per mediació de Joan Matons, l'esmentada Canònica, li suministraria la cera necessària per formar els models, la qual després deuria restar en benefici del Capítol.

La remuneració que Joan Costa rebria pel treball dels models, seria satisfet d'acord amb els següents conceptes i preus, es a dir, per cada una de dites històries o miracles de Sant Bernat Calvó: 21 lliures, per cada guarnició, d'elles, 5 lliures i 11 sous; per cada model de les carteres, ab un serafi en una d'elles, 5 lliures i 4 sous; per cada model dels 4 àngels, 7 lliures barceloneses, totalitzant la suma de 155 lliures (11).

L'anterior contracte no tingué efecte, ja que, a 12 de desembre de 1722, fou rescindit, cancellat i anullat, segons consta en l'acta simultaneament formada per el síndic canonical Joan Pau Santmartí, l'argenter Joan Matons i l'escultor Joan Costa, segons és declara amb aquestes paraules: *Quod enim instrumentum convenii locum seu effectum non habuit.* (12)

Joan Matons, a 15 de setembre de 1722, mitjançant rebut, acreditava al Capítol el lliurament de 140 unces i 12 argens de plata en moneda, el preu de la qual per unça, era de 16 rals de moneda de velló catalana, a compte de la plata que era menester, i que l'artista devia aplicar en la urna que ha de fabricar y actualment fabrica per collocarse en ella el cos de Sant Bernat Calvó (13).

Quatre dies després de la rescisió del propdit contracte, Joan Matons, rebia de mans del sindic catedralici Joan Pau Santmartí, 160 lliures barcelonines, a compte de la concertada manufactura de dita urna de plata (14).

Registrem diferents suministres d'argent per part de dit Capítol per tal d'aplicarlos a l'obra de l'urna, segons ho detalla un rebut, datat a 13 de gener de 1723, amb aquestes paraules:

«Primo, cent nou unsas y un quart de plata de moneda ab reals de vuyt, estisorats o curts, regulada comunament a la ley de onse diners.

Item, cent onsas de plata de ley de deu diners y malla comprada, per part de dit Capítol, a Joseph Ros, argenter de Barcelona, a raó 1 lliura, 12 sous la onza (15).

En el transcurs del mateix any 1723, Joan Matons signava diferents rebuts, a 22 de juny, de 210 lliures barcelonines a compte de ço que devia cobrar per les mans i treballs (16), i en diferents dates de suministres d'argent (17).

També a compte del treball i mans, Joan Matons, a 19 de gener 1724, esbrava 40 lliures barcelonines (18), i, a 8 de novembre del ma-

teix any, 173 lliures, 10 sous barcelonins, valor de 112 unces de plata de 10 diners i malla de llei, ajustada a 31 sous la unça (19).

Dos anys més tard, a 16 d'abril, rebia 200 unces i mitja d'argent de plata, de llei de 10 diners i malla (20), i, a 8 d'agost, 93 unces, 7 argens de la prop dita llei de moneda, comprades pel Capítol dels marmessors testamentaris del canonge Miquel Joan Bosch (21). A 8 de gener de 1727, cobrava 300 lliures barceloneses «*a bon compte de mon treball y mans que ocupo en fabricar la urna de plata per collocar en ella lo cos ũel gloriós Sant Bernat Calvó*» (22). Una època similar a l'anterior, certifica el cobrament de 25 lliures pel mateix concepte, però amb l'afegitó: «*o bé de la plata que aplico en dita fàbrica*» (23). A 17 de gener de 1728, trobem protocolitzat el darrer rebut firmat per Joan Matons, de 75 lliures, pels mateixos conceptes expressats en les dues darreres èpoques (24).

Finalment, retreiem la darrera de les nostres notes d'arxiu, datada a 3 de març de 1731 per la que sabem que l'argenter Joan Baptista Matons i Fornaguera, de 39 anys d'edat, declarava, que atenent que el seu pare Joan Matons, a 12 de novembre de 1728, en poder de Félix Sayol, notari de Vich, havia firmat debitori a favor del Capítol Catedral de Vich, de 816 lliures i 3 sous barcelonins, quantitat que és comprometia a pagar dins els dos anys immediats següents. Consta també, que atenent que el Capítol de la Seu de Vich, havia deliberat donar 450 lliures a Joan Matons, en gratificació i remuneració de la seva labor en la fàbrica de dita urna de plata, que descontades de les 816 lliures i 3 sous, resultava que la suma líquida de diner a satisfer, restaria reduïda a 366 lliures i 3 sous.

Com que dit Capítol procedí judicialment contra el seu pare, a efecte d'exigir el pagament de la dita quantitat endeutada, Joan Baptista Matons, per tal de suspendre la continuació del judici, sens perjudici de l'obligació contreta pel seu pare, en el precitat debitori, es constituí en principal deutor, i s'obligava a pagar dita quantitat, junt amb el seu pare, dins el termini de sis anys, és a dir, 63 lliures, 10 sous i 6 diners, per cada paga, començant a satisfer la primera, el dia 3 de mars de 1733, i així consecutivament, fins a la total cancel·lació del deute (25).

JOSEP M.ª MADURELL MARIMON

NOTES:

- (1) AHPB (Arxiu Històric de Protocols de Barcelona), Joan Francesc Verneda, llig. 7 man. 14 any 1701, ff. 284-284v.
- (2) AHPB. JoJan Francesc Verneda, llig. II, llib. 2.º concòrdies, anys 1698-1701, f. 317, llig. 7, man. any 1701, f. 302.

- (3) AHPB. Joan Francesc Verneda, llig. 6, man. 15 any 1702, ff. 598vº-599.
- (4) AHPB. Joan Francesc Verneda, llig. 8, man. 16 any 1703. ff. 107-107vº
- (5) *Ibidem*, ff. 220-220vº
- (6) *Ibidem*, ff. 219 vº 220.
- (7) *Ibidem*, ff. 521-521vº
- (8) AHPB. Joan Francesc Fontana, man. 15 any 1720 ff. 120-122.
- (9) *Ibidem*, f. 122vº
- (10) AHPB. Joan Francesc Fontana, man. 15 any 1720 f. 130.
- (11) *Ibidem*, ff. 134-134vº
- (12) AHPB. Joan Francesc Fontana, man. 17 any 1722 f. 184.
- (13) *Ibidem*, ff. 114vº-115.
- (14) *Ibidem*, f. 184.
- (15) AHPB. Joan Francesc Fontana, man. 18 any 1723, f. 12.
- (16) *Ibidem*, f. 116vº
- (17) *Ibidem*, ff. 132, 134vº, 138, 177vº, 178, 221vº: 13 i 20 juliol, 4 agost, 6 i 8 octubre i 9 desembre 1723.
- (18) AHPB. Josep Francesc Fontana, man. 19 any 1724 f. 12vº
- (19) *Ibidem*, f. 145.
- (20) AHPB. Josep Francesc Fontana, man. 21 any 1726 f. 80vº
- (21) *Ibidem*, f. 152 vº
- (22) AHPB. Joan Francesc Fontana, man. 22 any 1727 f. 9vº
- (23) *Ibidem*, f. 208 vº
- (24) AHPB. Josep Francesc Fontana, man. 23 any 1728 f. 19vº
- (25) AHPB. Josep Francesc Fontana, man. 27 any 1732, f. 58.